

การสร้างสรรค์หนังสือภาพที่ถ่ายทอดความหมายและอารมณ์
เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา
ชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ”

The Creative Picture Book That Convey Meaning and Emotion
to Express the Relationship Between Human and Faith in Buddhism
“Life Force of Artistic Creation”

❖ *Fan Yang* ❖

การสร้างสรรค์หนังสือภาพที่ถ่ายทอดความหมายและอารมณ์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ”

The Creative Picture Book That Convey Meaning and Emotion to Express the Relationship Between Human and Faith in Buddhism “Life Force of Artistic Creation”

❖ Fan Yang¹ ❖

❖ ปิติวรรณ สมไทย² ❖

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะกับจิตใต้สำนึก ความเชื่อทางศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนา วิธีการและหลักการสำคัญในการจัดทำหนังสือภาพ ตลอดจนค้นหาวรรณทางศิลปะที่แฝงอยู่ในใจของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นแรงขับเคลื่อนและกระตุ้นแรงบันดาลใจให้มีความต้องการอยากบันทึกเรื่องราวดีๆ และความทรงจำที่พิเศษเหล่านี้ไว้เป็นหนังสือภาพที่มีความหมายแฝงไปด้วยทัศนคติและจิตวิญญาณของผู้วิจัยจากประสบการณ์จริงเมื่อครั้งที่ได้มาศึกษาต่อในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างสรรค์หนังสือภาพที่ถ่ายทอดความหมายและอารมณ์ ชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” เป็นหนังสือภาพประกอบที่เกิดจากความประทับใจในขณะที่ผู้วิจัยได้ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ทางด้านศาสนาที่แตกต่างจากประเทศบ้านเกิดอย่างมาก ได้รับทราบความศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและความรู้สึกจากประสบการณ์อื่นๆ

เช่น ทัศนียภาพในอำเภอบางแสน ตลาดหนองมน บรรยากาศการเรียนการสอน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กิจกรรม ผักสามาธิและสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มากมาย อาทิ พระพุทธรูปและวัด เป็นต้น โดยเนื้อหาของหนังสือภาพได้นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับศาสนาพุทธที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์จริงในดินแดนแห่งพุทธธรรมที่อุดมไปด้วยสุนทรียศาสตร์ ความเชื่อ จินตนาการ และอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยหนังสือภาพเล่มนี้สามารถสร้างการรับรู้ทางการมองเห็นอย่างง่าย สร้างประสบการณ์ความงามทางด้านศิลปะที่แตกต่าง อุดมไปด้วยอรรถรส ผลักดันให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม ตลอดจนสามารถใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้นระหว่างมนุษย์กับศาสนาและสามารถส่งเสริมให้เกิดเป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้อ่านต่อไปได้

คำสำคัญ : หนังสือภาพ อารมณ์ทางศิลปะ ภาพวาด ดิจิตอล ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

¹ นิติปริญญโท สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The purpose of this research aims to study art and subconscious mind, religious beliefs, relationship between man and religious beliefs, method and key principles for making a picture book. As well as finding the emotion art that are hidden within their minds to be used as inspiration and motivation to want to record good stories and record special memories as a picture book with the connotation of the researcher attitude and spirit from my own real experience when come to study in Thailand.

The study found that, the creative picture book that convey meaning and emotion “Life force of artistic creation” is an illustrated book of researcher impressions while lives in Thailand, it was a time researcher received a lot of different religious experiences from my country, get to know Thai Buddhists and perceive feelings from other experiences, such as Bangsaen

District scenery, Nongmon market scenery, teaching atmosphere, culture, tradition, meditation activities and places associated with Buddhism, such as Buddha and Temple etc. This picture book story presents the relationship between researcher and Buddhist who is born of learning and real experience in the land of Buddhism, rich in aesthetics, beliefs, imagination and emotions. This picture book can create a simple visual perception, can create a different artistic aesthetic experience, rich in taste, make readers to relate to the picture book, can be used as a public relations tool that shows a closer relationship between man and religion and can promote as a way to learn the moral and ethical in Buddhism to readers.

Keywords : *Picture books, Emotional Art, Digital painting, The Buddhist faith*

บทนำ

โดยธรรมชาติแล้ว ความเชื่อถือเป็นเป้าหมายและกฎเกณฑ์สำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในสมัยโบราณนั้นมีพลังเกี่ยวกับความเชื่อที่ยิ่งใหญ่มาก จนความเชื่อได้กลายเป็นผลลัพธ์สำคัญที่แสดงวิวัฒนาการของมนุษย์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ต่อมาระบบความเชื่อที่เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ได้พัฒนาจนกลายเป็นศาสนาซึ่งถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อหล่อเลี้ยงให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ กระทั่งความเชื่อทางศาสนาได้พัฒนาจนก่อเกิดเป็นอุดมคติสูงสุดของมนุษย์ที่ส่งผลต่อรูปแบบการประพฤติตน แต่อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของอารยธรรมทั้งทางด้านวัตถุและจิตวิญญาณในสังคมสมัยใหม่นี้กลับส่งผลกระทบให้ความหมายของชีวิตมนุษย์ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อนั้นนับวันยิ่งเริ่มห่างไกลกันออกไปทุกที จนหลายครั้งที่ทำให้ผู้วิจยคิดว่าคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมเมืองที่ได้รับการพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดดในทุกวันนี้กำลังทำให้มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับวิถีแห่งการสูญเสียค่านิยมและจริยธรรมในชีวิต โดยชีวิตที่ปราศจากความเชื่อกำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ในสังคม ดังนั้น ผู้วิจยจึงต้องการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานที่ให้ความสำคัญในเรื่องการถ่ายทอดอารมณ์และความหมายแฝงในศิลปะด้วยการนำ “ความเชื่อทางศาสนาพุทธ” และ “ตัวผู้วิจย” มาเป็นหัวข้อในการสร้างสรรค์ผลงานเรื่อง การสร้างสรรค์หนังสือภาพที่ถ่ายทอดความหมายและอารมณ์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” ซึ่งนอกจากจะสามารถสร้างความสนุกสนานได้แล้วยังกระตุ้นให้เกิดการอยากเรียนรู้ เพราะหนังสือภาพเป็นหนังสือที่มีภาพประกอบเรื่องที่สวยงาม สีสันสดใส เนื้อหากระชับ คำพูดเข้าใจง่ายและมีเสน่ห์อยู่ที่ทำให้ผู้อ่านสามารถมโนทัศน์ความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างไม่น่าเบื่อหน่ายและทำให้จังหวะชีวิตที่เร่งรีบในปัจจุบันสามารถมองเห็นถึงความสำคัญของความเชื่อทางศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจย

1. ศึกษาวิธีการและหลักการสำคัญในการจัดทำหนังสือภาพ และสร้างสรรค์หนังสือภาพที่มีประสิทธิภาพ

2. ศึกษาศิลปะกับจิตใต้สำนึก ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจยกับศาสนาพุทธเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาสร้างเป็นนิทานและภาพประกอบเรื่องในหนังสือภาพ

3. ค้นหาลักษณะทางศิลปะ วิธีการแสดงความรู้สึกภายใน และความหมายแฝงต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลงานหนังสือภาพที่เป็นเสียงสะท้อนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนาไปยังผู้อ่านและมีประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ผลงานในอนาคตของผู้วิจย

4. เพื่อรวบรวมประสบการณ์การวาดภาพดิจิทัล (Digital painting) ของตนเองไว้เป็นตัวอย่างการศึกษาให้กับผู้ที่สนใจ

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกับจิตใต้สำนึก ความเชื่อทางศาสนา และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนศึกษาวิธีการสร้างสรรค์หนังสือภาพและหลักการออกแบบภาพประกอบเรื่องเพื่อให้ผลงานการสร้างสรรค์หนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” สามารถสะท้อนเรื่องราวและเป็นกระบอกเสียงเกี่ยวกับความสำคัญของความเชื่อทางศาสนาไปยังผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

2. ขอบเขตด้านสถานที่ รวบรวมข้อมูล ประสบการณ์ชีวิต และความรู้สึกของผู้วิจยที่ได้รับในอำเภอบางแสน จังหวัดชลบุรี และประสบการณ์ไปวัดในจังหวัดอยุธยาและจังหวัดสุโขทัย ประเทศไทย

3. ขอบเขตด้านการออกแบบ รวบรวมประสบการณ์ชีวิต และความรู้สึกของผู้วิจยที่มีต่อความเชื่อทางศาสนาพุทธจากการบันทึกภาพและบันทึกข้อมูลตัวอักษรเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบภาพประกอบดิจิทัล (Digital painting) และจัดทำเป็นหนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ”

วิธีการดำเนินการวิจย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิธีการสร้างสรรค์หนังสือภาพ หลักการออกแบบภาพประกอบเรื่องและขั้นตอนการจัดทำหนังสือภาพ
ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกับจิตใต้สำนึก ความเชื่อทางศาสนา และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนา

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลประสบการณ์ในชีวิตของผู้วิจัย ศึกษาสภาพชีวิตและเปรียบเทียบลักษณะของมนุษย์ที่มีความเชื่อทางศาสนากับมนุษย์ที่ไร้ความเชื่อทางศาสนา มุมมองการมองเหตุการณ์จากเรื่องที่สมมุติขึ้น ความอบอุ่นของมนุษย์กับพระพุทธศาสนาและความรู้สึกระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เพื่อสะท้อนสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สำคัญในปัจจุบันและคุณค่าของความเป็นมนุษย์

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาและวางแผนแนวทางการสร้างสรรค์หนังสือภาพ ประกอบด้วย การเรียบเรียงเนื้อหาโดยสังเขป การออกแบบเนื้อเรื่องนิทาน การออกแบบแบบร่างภาพประกอบเรื่อง การกำหนดการใช้สี ปัจจัยในการจัดทำหนังสือภาพ และจัดทำตัวอย่างหนังสือภาพ

ขั้นตอนที่ 5 นำตัวอย่างแบบร่างหนังสือภาพเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ ข้อเสนอแนะและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 จัดทำต้นฉบับหนังสือภาพ ออกแบบหน้าปกหนังสือภาพ เรียบเรียงการพิมพ์ ตรวจสอบเนื้อหาและนำส่งโรงพิมพ์เพื่อจัดทำเป็นหนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ”

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากการศึกษาวิธีการและหลักการสำคัญในการจัดทำหนังสือภาพ พบว่า หนังสือภาพที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ 1) ต้องมีเนื้อหาความเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้อ่าน 2) ต้องมีแก่นของเรื่องหรือวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน 3) ต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน 4) ลักษณะการเขียนประโยคต้องเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย อ่านแล้วสามารถเข้าใจความหมายได้โดยไม่ต้องนำมาแปลอีกครั้ง 5) ภาพประกอบที่ใช้ในหนังสือต้องสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง มีความสวยงามและน่าสนใจ 6) ขนาดตัวอักษรและขนาดของรูปเล่มควรจะให้เหมาะสมกับวัยและตัวอักษรที่ใช้ควรมีรูปแบบชัดเจน อ่านง่าย และถูกต้องตามหลักเกณฑ์

2. จากการศึกษาศิลปะกับจิตใต้สำนึก พบว่า ศิลปะเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ จุดประสงค์ของศิลปะคือการสร้างสมาธิโดยใช้ความรู้สึกจากการรับรู้ต่อวัตถุใดวัตถุหนึ่งแสดงออกมาเป็นความรู้สึกทางจิตใจ มีความต้องการเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ออกมาด้วยการใช้จิตเป็น

ตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างชีวิต ศิลปะ และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงจะถูกสะท้อนไปยังสมองผ่านกระบวนการประมวลผลจากจิตสำนึกและเปลี่ยนรูปแบบของจิตสำนึกเป็นผลงานศิลปะ หากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ภายใต้จิตใต้สำนึกไม่มีผลต่อจิตสำนึก ผลงานศิลปะที่ถูกสร้างสรรค์ออกมาจะไม่มีคุณค่าใดๆ เลย ดังนั้นเราจึงต้องยอมรับว่าจิตใต้สำนึกสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้แต่ไม่ได้หมายความว่าศิลปะเป็นกิจกรรมที่ไม่มีเหตุผลหรือเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ผลงานโดยขาดสติ กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นการทำให้หัวสมองปลอดโปร่งและเป็นกิจกรรมของจิตและสมาธิ โดยจิตใจเป็นเพียงตัวเสริมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจเท่านั้น และจากการศึกษาทฤษฎีจิตวิเคราะห์ตามแนวคิดของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และทฤษฎีจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกของคาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung) พบว่า “จิตสำนึกเป็นตัวกำหนดจิตใต้สำนึก ซึ่งจิตใต้สำนึกจะต่อต้านจิตสำนึก”

3. จากการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อพบว่า เมื่อมนุษย์ที่มีความเชื่อจะสามารถสร้างพลังทางจิตวิญญาณที่ดีและมีอิทธิพลต่อชีวิตอย่างใหญ่หลวงโดยผู้ที่ศรัทธาจะถูกความเชื่อกระตุ้นตนเองให้มุ่งมั่นไปเพื่อเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้ ความสามารถและจิตใจที่เป็นตัวส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนและสามารถทำให้มนุษย์รู้สึกได้ถึงความหวัง ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศที่พัฒนาแล้วหรือในประเทศที่กำลังพัฒนาทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความกระตือรือร้นในการใช้ชีวิตมากขึ้นและจากความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้ทำให้ปัจจัยในการดำรงชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งทั้งหมดล้วนส่งผลต่อความเชื่อของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในสภาพแวดล้อมของสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่นั้น ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ การสังเกต การคิด การวิเคราะห์ ความสงสัยหรือความอยากรู้อยากเห็น มักเอาชนะต่อความศรัทธาของมนุษย์ได้อย่างง่ายดาย โดยคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีการศึกษาที่มีกรอบแนวคิดที่ชัดเจน มีการใช้ชีวิตที่เริ่มต้นมาจากการสังเกตจนถึงการคิดวิเคราะห์ทำให้สามารถคลายความสงสัยที่มีต่อทุกสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตลอดจนสามารถแยกแยะข้อดีและข้อเสียของความเชื่อต่างๆ ได้จนส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับความเชื่อค่อยๆ ห่างไกลกันจนสุดท้ายทำให้ผู้คนในสังคมขาดความเชื่อในที่สุด

4. จากการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับศาสนาพุทธพบว่า ตอนที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ที่ประเทศจีน ผู้วิจัยไม่ค่อยเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเลยโดยเฉพาะศาสนาพุทธ มีเพียงความรู้ผิวเผินที่ได้รับมาจากคุณย่าในตอนที่ยังเป็นเด็กคือเรื่องศีลธรรมและความดี ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจแต่เพียงว่าการที่คุณย่าให้สวดมนต์ภาวนา กินมังสวิรัตและขอพรให้พระคุ้มครองคือหลักธรรมคำสอนทางศาสนา สำหรับผู้วิจัยแล้ว แม้ว่าความเชื่อทางศาสนาจะดูเหมือนว่าไม่ใช่เรื่องที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและไม่มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อจิตสำนึก แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังเชื่อว่าศาสนาพุทธสามารถทำให้มนุษย์มีจิตใจที่ดีและสามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงามได้ หลังจากที่คุณย่าได้เดินทางเข้ามาศึกษาต่อทางด้านศิลปะที่ประเทศไทย ตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองพุทธนี้ ผู้วิจัยได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธอย่างมากและทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจศาสนาพุทธได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น จากการได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่าความเชื่อทางศาสนาพุทธไม่ใช่เพียงแค่การรักษาศีล การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักขโมย การไม่โกหกและไม่ดื่มแอลกอฮอล์เท่านั้น ผู้วิจัยยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเข้าโบสถ์นั่งสมาธิ เติบงามกรรม ฝึกจิตให้สงบและได้รับการปลูกจิตสำนึกที่ดีในห้องเรียนด้วย ในอีกมุมหนึ่งของความเชื่อทางศาสนา ก็คือ “การใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบัน” โดยการตั้งใจทำในวินาทีนี้ให้ดีที่สุดจะทำให้ชีวิตมนุษย์ทุกคนประสบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้สิ่งที่ผู้วิจัยยกให้เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาก็คือ “การสร้างความรู้สึที่ดี” ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาพุทธด้วยการลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาข้อมูลผ่านระบบขั้นตอนทางความคิดที่เริ่มต้นจากความสงสัยได้ทำให้ผู้วิจัยได้สัมผัส เข้าใจ รับรู้ความรู้สึกและยอมรับศาสนาพุทธมากขึ้นจนเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างนิทานและภาพในหนังสือภาพ

5. เมื่อค้นหาอารมณ์ทางศิลปะ วิธีการแสดงความรู้สึกภายในและความหมายแฝงต่างๆ เพื่อใช้สร้างสรรค์หนังสือภาพพบว่า ภูมิหลังในการสร้างสรรค์ผลงานมาจาก “ความเชื่อ” ทั้งลึ้นนับตั้งแต่ลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊อได้เข้ามาในประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลอย่างประเทศจีน ความศรัทธาในดินแดนมาตุภูมิ บรรพบุรุษและครอบครัวได้กลายเป็นสิ่งหล่อหลอมให้ผู้วิจัยมีความเชื่อและมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างชัดเจน ทั้งนี้หากมอง

ในภาพรวมทั้งทางด้านกายภาพและจิตวิญญาณแล้ว การพัฒนาความเชื่อของมนุษย์ทุกคนต่างเจริญเติบโตขึ้นมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางยุคสมัย ในสังคมสมัยใหม่ที่ตีกรามบ้านช่องเทคโนโลยีและวิถีชีวิตของมนุษย์ได้รับการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ส่งผลให้ชีวิตของมนุษย์ในสังคมเมืองได้รับการยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้นเช่นกัน และจากการใช้ชีวิตในเมืองที่เต็มไปด้วยความกดดันและความเร่งรีบนี้ได้ทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่มองข้ามเรื่องความเชื่อไปอย่างสิ้นเชิง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อนับวันยิ่งห่างไกลกันออกไปทุกที

การสร้างสรรค์หนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ”

เมื่อผู้วิจัยรับทราบความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับศาสนาพุทธ อารมณ์ทางศิลปะ วิธีการแสดงความรู้สึกภายในและหลักการในการสร้างสรรค์หนังสือภาพที่มีประสิทธิภาพแล้ว จึงได้ดำเนินการสร้างสรรค์เป็นหนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยได้เดินทางมาศึกษาต่อด้านศิลปะในประเทศไทยเป็นเวลากว่า 2 ปีแล้ว ตลอดระยะเวลาที่ได้ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองพุทธผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ทางด้านศาสนาที่แตกต่างจากประเทศบ้านเกิดอย่างมาก ได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ได้เรียนรู้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รับทราบความศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและรับรู้ความรู้สึกจากประสบการณ์อื่นๆ เช่น ทักษะนิภาพ บรรยากาศการเรียนการสอนวัฒนธรรมและขนบประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้ ประสบการณ์อีกอย่างหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการสร้างสรรค์หนังสือภาพ คือ กิจกรรมฝึกสมาธิ โดยกิจกรรมนี้ได้ทำให้ผู้วิจัยรับทราบว่าศาสนาพุทธแบ่งออกเป็นหน่วยเล็กๆ ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างความคิด การกระทำและผลแห่งการกระทำแต่แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงในความคิดของผู้วิจัยคือ “การเวียนว่ายตายเกิด” ซึ่งทั้งหมดล้วนทำให้ผู้วิจัยเกิดความประทับใจมากจนเกิดเป็นแรงขับเคลื่อนและกระตุ้นแรงบันดาลใจให้มีความต้องการอยากบันทึกเรื่องราวดีๆ และความทรงจำที่พิเศษเหล่านี้ไว้เป็นหนังสือภาพ

ภาพที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลในชีวิตประจำวัน

2. แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

ตลอดระยะเวลากว่า 2 ปีที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ชีวิตที่แปลกใหม่มากมายและในทุกครั้งที่เดินทางกลับประเทศจีน ผู้วิจัยก็มักจะชวนเพื่อนไปทานข้าวและพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ในประเทศไทย เช่น ความรู้สึกรู้สึกในการเรียนและทำงาน ความมั่นใจของคนไทย หรือโมตรจิตที่อบอุ่นในต่างประเทศ เป็นต้น จากความพยายามอย่างเคร่งครัดเพื่อศึกษาและสังเกตวิถีชีวิตของตนเองในขณะที่ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้นพบว่า “ตั้งแต่เข้าจรวดเย็น นอกจากเวลาที่ใช้นอนแล้ว เวลารว่างที่เหลือก็คือเวลางาน” ซึ่งการกระทำเช่นนี้ได้ทำให้ร่างกายของผู้วิจัยอ่อนเพลียเพราะได้รับการพักผ่อนไม่เพียงพอและถือเป็นวิถีชีวิตที่น่าเบื่อมาก แต่ในความอ่อนล้านี้ บางครั้งก็ได้ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆ มากมายและนำมาปรับแก้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง

ประเทศไทยถือเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่ประกอบไปด้วยความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีเอกลักษณ์ ทุกตารางนิ้วบนประเทศไทยล้วนอุดมไปด้วยกลิ่นไอทางพระพุทธศาสนาที่เข้มข้นดังจะเห็นได้จากวัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และสถานที่ประกอบศาสนกิจจำนวนมากในทุกพื้นที่ของประเทศ จากการศึกษาในเอกสารวรรณกรรมเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาพุทธของคนไทยในอดีตกับการสังเกตพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนชาวไทยในปัจจุบันพบว่า ความเชื่อทางศาสนาพุทธของคนไทยในยุคนี้มีรูปแบบแตกต่างจากในสมัยก่อนค่อนข้างมากเพราะประชาชนในประเทศไม่ได้ให้ความสำคัญกับศาสนาพุทธเหมือนในอดีตแต่ยังมีการปฏิบัติตนตามศีลธรรมอันดีงามและตามความเชื่อดั้งเดิมอย่างที่ได้เห็นได้บ่อยคือ การตักบาตรทำบุญและการสวดมนต์ขอพรภาวนาให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีชีวิตที่ปลอดภัย ซึ่งเป็นหนึ่งในร้อยความเชื่อที่เกิดขึ้นจากจิตวิญญาณ จากสภาพ

การดำรงชีวิตในพื้นที่ที่แตกต่างกันนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ มากมายและกลายเป็นแรงบันดาลใจที่ได้มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์จริง

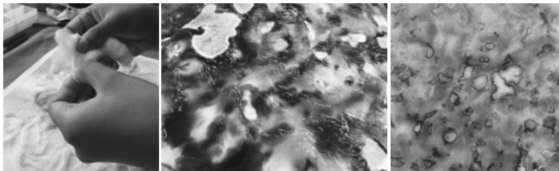
3. ขั้นตอนการออกแบบแบบร่าง

3.1 การออกแบบแบบร่างนี้ได้นำเอาข้อมูลจากการศึกษาและแรงบันดาลใจจากประสบการณ์ในชีวิตจริงมาพิจารณาประกอบกันและสร้างแบบร่างโดยใช้โปรแกรม Adobe Photoshop เป็นหลักในการออกแบบ

ภาพที่ 2 การออกแบบแบบร่างในโปรแกรม Photoshop

3.2 การออกแบบสี ผู้วิจัยได้นำสีน้ำมาระบายลงบนกระดาษสีน้ำแบบเปียกจนได้ผลคล้ายที่เป็นธรรมชาติและใช้เทคนิคการกระจายสีน้ำบนกระดาษด้วยการแปะสำลีลงบนกระดาษ

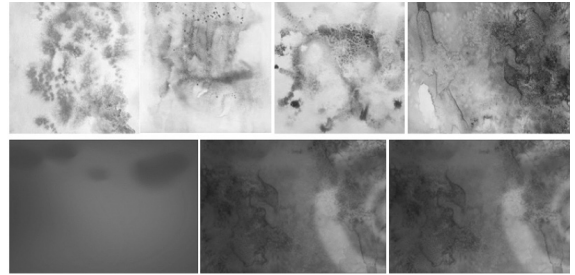
ภาพที่ 3 การแปะสำลีลงบนกระดาษสีน้ำ

3.3 ผู้วิจัยได้โรยเกล็ดลงบนกระดาษที่ยังเปียกเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ทางพื้นผิวที่ดีขึ้น

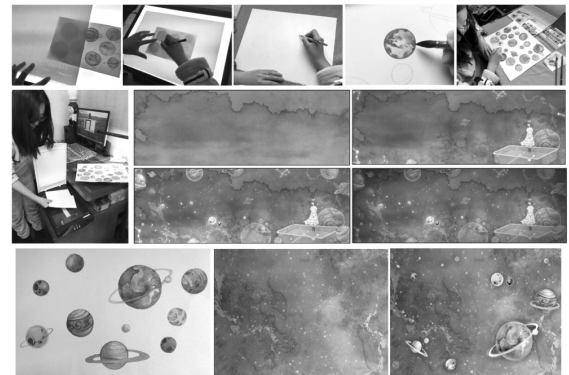
ภาพที่ 4 การโรยเกล็ดลงบนกระดาษ

3.4 นำภาพสำเร็จที่ได้ไปสแกนลงในคอมพิวเตอร์แล้วเปิดในโปรแกรม Photoshop เพื่อดำเนินการปรับสีสันทให้ดูสวยงามและสอดคล้องกับเรื่องราวในหนังสือภาพ

ภาพที่ 5 การปรับสีสันท

3.5 นำภาพสีน้ำที่ได้มาผสมกับฉากหลังที่ได้ออกแบบไว้ เช่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบภาพดวงดาวไว้แล้วและตัดภาพดวงดาวต่างๆ มาวางบนฉากหลังที่ได้จากการวาดภาพด้วยสีน้ำ เป็นต้น

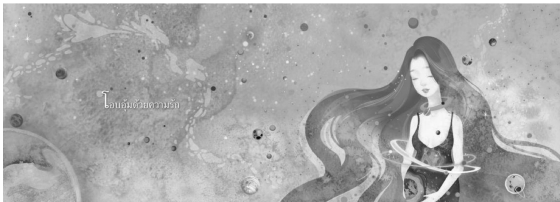
ภาพที่ 6 การผสมภาพกับฉากหลัง

3.6 ดำเนินการตามขั้นตอนนี้กับภาพอื่นๆ เช่นเดียวกัน โดยเตรียมภาพวาดสีน้ำให้เรียบร้อยแล้วมาแต่งเพิ่มเติมให้ได้ตามสไตล์และมุมมองเดียวกัน เช่น การกำหนดสีผิวของตัวละครในภาพโดยการระบายสีผิวของตัวละครให้ดูบางเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของผิวหนังมนุษย์ตามจริง เติมน้ำให้กับสีผิวและเติมรายละเอียดต่างๆ บนร่างกาย เติมน้ำให้กับเสื้อผ้าของตัวละครให้มีสีที่สอดคล้องกับภาพรวมของภาพ เป็นต้น

ภาพที่ 7 การออกแบบแบบร่างหนังสือภาพ

3.7 การปรับโทนสีของภาพให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เพื่อให้ภาพมีความรู้สึกที่ดูสมจริง มีชีวิตชีวา จากนั้นเติมตัวอักษร เพื่อเล่าเรื่องของภาพนั้นด้วยข้อความสั้นๆ

ภาพที่ 8 การปรับโทนสีและเพิ่มตัวอักษร

3.8 การปรับภาพทั้งหมดให้มีเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกัน โดยนำภาพบรรยากาศที่ต่อเนื่องกันมาวางซ้อนในอีกภาพเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวทั้งหมดให้ดูสอดคล้อง

ภาพที่ 9 การเชื่อมโยงเรื่องราวของแต่ละภาพ

3.9 การออกแบบชื่อหนังสือภาพ ผู้วิจัยได้ตั้งชื่อหนังสือภาพเล่มนี้ว่า “The stars in my tin box” โดยนำตัวอักษรตัวพิมพ์มาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างใหม่ ให้มีความน่าสนใจและน่าติดตามยิ่งขึ้น

The stars in my tin box

Made by heart. Fan Yang

ภาพที่ 10 การออกแบบชื่อหนังสือภาพใหม่ ด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตัวอักษร

3.10 ดำเนินการออกแบบปกหนังสือภาพ โดยจัดวางชื่อเรื่องและตำแหน่งภาพให้เหมาะสม

ภาพที่ 11 การออกแบบปกหนังสือภาพ

ผลงานหนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ”

ผลงานหนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” มีเนื้อหาเรื่องราวกล่าวถึง มนุษย์ต้องการศาสนาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ไม่ให้จิตคิดฟุ้งซ่าน ทำให้อารมณ์สงบนิ่งและมีความคิดเชิงบวก โดยมนุษย์ที่มีศาสนาจะมีความคิดที่มุ่งมั่นและมีอุดมการณ์ที่ทำให้ชีวิตไม่ยุ่งยากวุ่นวายและเมื่อประสบกับความล้มเหลวจะมีความเชื่อมั่น มีสติและไม่ยอมแพ้ โดยความเชื่อถือเป็นพลังทางจิตที่สามารถทำให้จิตใจเข้มแข็ง กระตุ้นพลังให้มีแรงเผชิญหน้ากับปัญหาและผ่านพ้นเรื่องเลวร้ายต่างๆ ไปได้ด้วยดี

ภาพที่ 12 ตัวอย่างผลงานภาพวาดในหนังสือภาพ (1)

ภาพที่ 13 ตัวอย่างผลงานภาพวาดในหนังสือภาพ (2)

สรุปผล

จากการศึกษาวิธีการและหลักการสำคัญในการสร้างสรรค์หนังสือภาพ ศิลปะกับจิตใต้สำนึก ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนาทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างสรรค์หนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” ที่บรรยายเหตุการณ์และประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ น่าติดตามและทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับนิทานจนเกิดเป็นความประทับใจและสามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องได้

การสร้างสรรค์ภาพประกอบในครั้งนี้ ถูกสร้างขึ้นด้วยเทคนิคการวาดภาพสีน้ำแบบดิจิทัล (Digital painting) ที่แสดงสไตล์การวาดภาพที่มีเอกลักษณ์ของผู้วิจัย ประกอบกับข้อความอธิบายภาพสั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัดจากการตีความเรื่องราวความเชื่อทางศาสนาพุทธตามมุมมองของตนเอง หน้าปกของหนังสือถูกบรรจงสร้างสรรค์อย่างประณีตด้วยการนำภาพที่มีอยู่ในหนังสือภาพนั้นมาดำเนินเพิ่มเติมองค์ประกอบของภาพให้มีรายละเอียดที่กล่าวถึงเรื่องราวทั้งหมดได้อย่างชัดเจน การเย็บเล่มหนังสือถูกจัดทำขึ้นอย่างพิถีพิถันโดยคำนึงถึงขนาดความหนา น้ำหนัก ความโปร่งแสงของกระดาษ เนื้อกระดาษและสีสันของภาพจนได้ออกมาเป็นหนังสือภาพที่เต็มไปด้วย

ภาพที่ 14 หนังสือภาพเรื่อง “The stars in my tin box”

สุนทรียศาสตร์ ความเชื่อ จินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองที่สามารถสร้างการรับรู้ทางการมองเห็นอย่างง่าย สร้างประสบการณ์ความงามทางด้านศิลปะที่แตกต่าง อุดมไปด้วยอรรถรสและผลักดันให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม นอกจากนี้ การสร้างสรรค์หนังสือภาพในครั้งนี้ยังทำให้ผู้วิจัยค้นพบอารมณ์ทางศิลปะของตนเอง ตลอดจนเทคนิค รูปแบบ และวิธีการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกภายในผ่านผลงานศิลปะ ทำให้

ผลงานหนังสือภาพชุด “พลังชีวิตแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะ” ไม่หยุดอยู่ที่รูปแบบของความคิดสร้างสรรค์ แต่ยังทำให้ได้รับรู้อุดมการณ์ใหม่ในการถ่ายทอดผลงานที่ลึกถึงอีกระดับ สามารถสร้างมูลค่าทางศิลปะให้กับหนังสือภาพเพิ่มขึ้น สามารถแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นตอนการสร้างสรรคหนังสือภาพและเทคนิคการวาดภาพดิจิทัล (Digital painting) ให้แก่ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ในเชิงลึก รวมถึงสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางการทำงานให้เกิดผลงานที่มีเอกลักษณ์ตามสไตล์ของตนเองและส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนสามารถใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้นระหว่างมนุษย์กับศาสนาและส่งเสริมให้เกิดเป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้อ่านต่อไป

แม้ว่าการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้จะประสบปัญหาเรื่องการกำหนดสไตล์การวาดภาพทั้งหมดให้มีรูปแบบและสีเส้นที่ต่อเนื่องกัน แต่จากการทดลองวาดภาพและปรับสีอย่างต่อเนื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถแก้ไขปัญหาและรับทราบวิธีการทำงานและการคิดเชิงตรรกะอย่างเป็นระบบมากขึ้นจนสามารถได้ออกมาเป็นผลงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ในขั้นตอนก่อนการจัดพิมพ์และการจัดพิมพ์ ได้แก่ การเตรียมไฟล์ภาพก่อนการพิมพ์ การปรับแต่งไฟล์ภาพ การแสดงผลของภาพ การเลือกสีหมึกพิมพ์ ภาพพิมพ์สำเร็จ การเข้าเล่มและการเรียงหน้า เป็นต้น ถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะมีผลต่อคุณภาพของผลงานทั้งหมด ดังนั้น ต้องกำหนดรูปแบบให้ชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นและสามารถใช้รูปแบบเทคนิคการพิมพ์อื่นๆ ที่หลากหลายได้ เช่น การพิมพ์ผิววน (Relief printing) การพิมพ์พื้นเรียบ (Plano graphic Printing) การพิมพ์ผิวร่องลึก (Intaglio Printing) การพิมพ์ซิลค์สกรีน (Silkscreen) และการพิมพ์ดิจิทัล (Digital Printing)

2. ภาพประกอบในหนังสือภาพจำเป็นต้องได้รับการพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ที่มีคุณภาพสูงเพราะส่งผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์และการดึงดูดความสนใจโดยรวมของหนังสือภาพแต่อย่างไรก็ตาม ราคาของหนังสือภาพก็ไม่ควรมีราคาเกินจากราคาตลาด ดังนั้น การพิมพ์และการควบคุมต้นทุนของหนังสือภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องคำนึงเป็นอย่างมาก

3. การเย็บเล่มหนังสือต้องกำหนดแนวสันหนังสือและเย็บเล่มให้ตรงเป็นแนวเดียวกันซึ่งการเย็บเล่มแบบการเย็บกึ่ง (Thread sewing) เหมาะสำหรับการเย็บหนังสือภาพที่มีความหนาเพราะจะทำให้โครงสร้างหนังสือแข็งแรง ทนทาน และสามารถเก็บรักษาไว้ได้เป็นระยะเวลานาน นอกจากนี้ การเย็บกึ่งยังสามารถใช้ร่วมกับการเย็บเล่มแบบสันกาวได้ซึ่งจะยิ่งทำให้หนังสือมีความแข็งแรงมากขึ้น กระดาษที่ใช้ทำปกหนังสือควรเลือกชนิดที่เป็นปกแข็งเพราะจะทำให้หนังสือสวยงามและยืดอายุการใช้งานได้ดีมากขึ้น

4. การตกแต่งหนังสือ ได้แก่ ปกหนังสือ การเคลือบเงา การตัดขอบกระดาษ การกดตำ การดันนูน การพิมพ์ฟอยล์ การตัดช่อง เป็นต้น สามารถทำให้หนังสือภาพมีความสวยงามและดึงดูดความสนใจได้

เอกสารอ้างอิง

- Angus Hrand. (2002). ศิลปะในเชิงพาณิชย์และภาพประกอบที่วาดด้วยปากกาดีจิตอลและเมาส์. Translated by Ren Nianwen. Shanghai: Shanghai people’s fine art publishing house.
- Chen An’ying. (2015). Outline of Art. Beijing: Higher education press.
- Chen Yongguo. (2009). The study of visual culture and Image-consciousness. Beijing: The Peking University Publishing House.
- Clive Bell. (1986). ศิลปะ (ชุดการแปลความหมายของสุนทรียศาสตร์). Beijing: The Publishing House of the China Literary Federation.
- David Émile Durkheim. (1999). รูปแบบปฐมชีวิตทางศาสนา. Translated by Qu Dong and Ji Zhe. Shanghai: Shanghai Renmin Chubanshe Publishing house.
- Georg Wilhelm Friedrich Hegel. (1979). Aesthetics (Vol.1). translated by Zhu Guangqian. Beijing: The Commercial Press.
- Hao Guangcai. (2009). หนังสือภาพที่ดีอย่างไร. Nanchang: 21st Centaury Publishing House.
- Hayao Kawai and Naomi Matsui and Kunio Yanagita. (2011). พลังของหนังสือภาพ. Translate by Zhu Ziqiang. Guiyang: Gui Zhou People’s publishing.
- Huang Huizhen. (2000). ลักษณะของความเชื่อและรูปแบบทางประวัติศาสตร์. Philosophical Researches. ประจำเดือนพฤษภาคม.
- Kohei Sugiura. (2006). Books, letterforms and design in Asia. Translated by Yang Jing and Li Jianhua. Shanghai: SDX Joint Publishing Company.
- Liu Che. (2011). การออกแบบหนังสือจากมุมมองของการปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์. Master of Arts (Art and Design). Shandong: Qingdao University.
- Liu Liwei. (2007). การออกแบบหนังสือภาพสไตล์โมเดิร์น. Master of Art and design. Beijing: Beijing Institute Of Graphic Communication.
- Lu Jingren. (2009). การสร้างสรรค์หนังสือที่มีความงาม การออกแบบหนังสือจีนในศตวรรษใหม่. Beijing: Chinese Editorials Publishing house.
- Naomi Matsui. (2009). หนังสือภาพของฉิน. Translate by Xu Xiaojie. Shanghai: Shanghai People’s Fine Arts Publishing House.
- Peng Yi. (2006). การอ่านและอิทธิพลของหนังสือภาพ. 21st Centaury Publishing House.
- Sigmund Freud. (1987). On Creativity and the Unconscious: Papers on the Psychology of Art, Literature, Love, Religion. Translated by Sun Kaixiang. China Outlook Press.
- Wang Shouzhi. (2002). A History of American Illustration. Beijing: China youth Publishing Group.
- Xing Yun Dashi. (2008). มนุษย์กับความเชื่อ. Shanghai: Shanghai Academy of social science press.
- Zhang Ligu. (1999). สุนทรียศาสตร์การออกแบบที่ทันสมัย. Zhengzhou: Henan Fine Arts Publishing House.